

Datum
2019-09-16

Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

Avsändarens referens
S2019/02078/FS

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Remissyttrande: Stärkt kompetens i vård och omsorg (SOU 2019:20)

Arbetsförmedlingens yttrande begränsas till kommentarer på delar av utredningen som kan bedömas påverka arbetsmarknaden och Arbetsförmedlingens verksamhet.

Sammanfattning

Arbetsförmedlingen anser att utredningens förslag och bedömningar i stort är positiva och bidrar till att skapa bättre förutsättningar på arbetsmarknaden. Att reglera yrket undersköterska genom en skyddad yrkestitel underlättar för arbetssökande och personer som är intresserade av att verka inom yrket att förstå vilka krav som ställs för att tillträda yrket och bli anställningsbar. Samtidigt kommer en yrkesreglering att underlätta för Arbetsförmedlingen och de aktörer som arbetar med att vägleda och matcha arbetssökande till studier eller lediga tjänster. Det kommer också bli lättare för arbetsgivare att ställa krav på rätt kompetens vid rekrytering. Utifrån Arbetsförmedlingens perspektiv är det naturligtvis viktigt att reformen innebär så små inskränkningar på arbetsmarknaden som möjligt och att vägarna till önskad kompetens blir bättre och tydligare.

Här sammanfattas huvuddragen i Arbetsförmedlingens ställningstagande.

Arbetsförmedlingen tillstyrker förslaget att en skyddad yrkestitel införs för yrket undersköterska.

Arbetsförmedlingen tillstyrker förslaget att Socialstyrelsen ska få meddela föreskrifter om vilken kompetens som ska anses motsvara en undersköterskeexamen och ge rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Arbetsförmedlingen vill dock avstyrka utredningens förslag om två olika kvalifikationsnivåer beroende på om individen har

Datum
2019-09-16Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

yrkesexamen från gymnasieskolan eller yrkespaket från komvux. Orsaken är att det riskerar att skapa olika status mellan utbildningsvägarna och att undersköterskor med skyddad yrkestitel från komvux riskerar att anses som mindre attraktiva på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen tillstyrker utredningens förslag att den lägre avgiftsklassen som ska tas ut för prövning av ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Arbetsförmedlingen understryker att det är viktigt att avgiften inte är för hög så den utgör en tröskel att söka prövningen.

Arbetsförmedlingen avstyrker utredningens förslag att en statlig myndighet ges i uppdrag att under en avgränsad period validera kompetens och utföra de ytterligare åtgärder som kan behövas för att underlätta för enskilda att ansöka om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Orsaken är att en statlig myndighet inte är den bäst lämpade organisationen för uppdraget. Kunskapen och kompetensen som kommer behöva tas i anspråk finns på lokal nivå i form av yrkeslärare, studie- och yrkesvägledare och annan infrastruktur för utbildning inom ramen för gymnasieskolan och komvux. Det vore därför mer lämpligt att en organisation som ligger regioner och kommuner närmare fick uppdraget.

Arbetsförmedlingen tillstyrker utredningens förslag att Socialstyrelsen ska tillhandahålla kompetenskriterier för yrket undersköterska, som bas för bland annat samråd med Skolverket samt för validering.

Allmänna synpunkter

Arbetsförmedlingens uppdrag är att sammanföra dem som söker arbete med arbetsgivare som söker arbetskraft och prioritera sökande som står långt ifrån arbetsmarknaden. Myndigheten är för sitt uppdrag beroende av att utbildningssystemet fungerar väl och möter både individers och arbetsgivares behov. Arbetsförmedlingen ser därför positivt på åtgärder som syftar till att göra individer väl rustade för arbetsmarknaden. Det är också en förutsättning för att arbetsgivare ska få den kompetens de behöver till sina verksamheter.

Utbildning motsvarande en gymnasieutbildning är idag en vattendelare på arbetsmarknaden och att öka övergångarna till reguljär utbildning bland arbetssökande med kort utbildning är därför viktigt. Utbildningsväsendet fortsätter därmed att ha en avgörande roll för den framtida kompetensförsörjningen, såväl på gymnasienivå som inom vuxenutbildningar på olika nivåer. Yrkesutbildningar som anordnas inom vuxenutbildningen är ett viktigt verktyg för att rusta arbetssökande. Arbetsförmedlingen instämmer i att det är problematiskt att det idag saknas en enhetlig utbildning och tydliga kompetenskrav för yrket undersköterska. Att vuxenutbildningar inte anses hålla jämn

Datum
2019-09-16Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

kvalitet bidrar inte till en välfungerande arbetsmarknad, utan försvårar istället tillträdet. Att arbetsgivare behöver lära upp och utbilda personal internt kan medföra konsekvenser för arbetsgivare, samt riskerar att äventyra patientsäkerheten. Det är inte heller positivt för den enskilde att genomföra en utbildning som inte motsvarar de förväntningar på yrkesutövningen som finns i arbetslivet.

Arbetsförmedlingen bedömer att det är viktigt att vård och omsorg ges med en hög kvalitet. För att uppnå det behöver regioner och kommuner ta vara på den arbetskraft som finns och kompetensutveckla de som vill arbeta inom branschen. Om nationella kompetenskrav och tillfälligt statligt stöd bidrar till att skapa större tydlighet kring utbildningsvägar och bättre rörlighet på arbetsmarknaden ligger det i linje med Arbetsförmedlingen uppdrag och de arbetssökandes intresse.

Det är dock viktigt att understryka att regleringar överlag påverkar rörligheten på arbetsmarknaden. När hinder uppstår kan det i sin tur drabba arbetssökande som har svårare att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden. För Arbetsförmedlingen är det därför angeläget att en reglering innebär så små inskränkningar på arbetsmarknadens rörlighet som möjligt.

Synpunkter utifrån valda avsnitt i slutbetänkandet

Kapitel 4 Yrkesreglering och annan reglering som påverkar yrkesgruppen

Utredningen tar upp att införandet av en ny yrkesreglering innebär att vissa hinder uppstår på arbetsmarknaden – det är inte möjligt att få jobb av ett visst slag utan att först genomgå särskild utbildning.

Arbetsförmedlingen bedömer att en yrkesreglering kan bidra till att skapa större tydlighet kring utbildningsvägar och bättre rörlighet på arbetsmarknaden. Utifrån Arbetsförmedlingens perspektiv är det naturligtvis viktigt att reformen innebär så små begränsningar på arbetsmarknaden som möjligt och att vägarna till önskad kompetens blir bättre och tydligare.

Kapitel 5 Grundläggande data om yrkesgruppen undersköterska

5.4 Framtida behov av undersköterskor

Arbetsförmedlingen bekräftar beskrivningen av den demografiska utvecklingen som utredningen hänvisar till. Arbetsförmedlingens befolkningsprognos¹ visar att invånarna i arbetsför ålder (16-64 år) inte ökar i samma takt som resten av befolkningen. I sex av 21 län minskar befolkningen mellan 16-64 år och det är stora skillnader inom länen. Medan den arbetsföra befolkningen växer i huvudorter, städer och

¹ Befolkningen i Sverige fram till 2030, regionala skillnader (2019). Rapporten bygger på underlag från SCB:s befolkningsprognoser.

Datum
2019-09-16Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

storstadsnära pendlingskommuner, fortsätter landsbygden och små kommuner att tappa invånare i samma åldersgrupp. Det här är bekymmersamt, särskilt eftersom det är samma kommuner som får färre invånare i arbetsför ålder och fler äldre. Det innebär att det kommer att finnas stora behov av till exempel vård och omsorg, men färre som kan ta de här jobben framöver.

Arbetsförmedlingen bekräftar också att det finns ett stort behov av undersköterskor framöver och att många arbetsgivare inom hälso- och sjukvård idag upplever brist på arbetskraft med efterfrågade kompetenser, både på ett och fem års sikt. Arbetsförmedlingen gör arbetsmarknadsprognoser för närmare 200 yrkesgrupper. I vår senaste prognos² bedömer vi att undersköterskor har mycket goda möjligheter till jobb det närmaste året. Med andra ord upplever arbetsgivarna påtaglig brist på arbetskraft med efterfrågade kompetenser. På fem års sikt bedöms bristen vara fortsatt påtaglig för undersköterskor inom hemtjänst och äldreboende, medan det bedöms vara viss brist för undersköterskor på vårdavdelning och mottagning. Bristen bedöms således vara störst inom den kommunalt finansierade vården och omsorgen.

Intresset att utbilda sig till undersköterska har under lång tid varit för lågt för att möta arbetsmarknadens behov. Den fortsatt växande befolkningen och den demografiska utvecklingen, med allt fler äldre, leder till ett ökat behov av undersköterskor de kommande åren. Samtidigt väntas inte tillräckligt många att utbildas för att möta efterfrågan. Det är därför av stor vikt att fler får upp ögonen för yrket för att Sverige ska klara de välfärdsutmaningar vi står inför.

Arbetsförmedlingen vill också understryka att sysselsättningstillväxten och kompetensförsörjningen under de kommande åren är beroende av att fler utrikes födda kommer i arbete. Vissa näringsgrenar, exempelvis vård och omsorg, kommer få svårare att växa framöver och är därför beroende av att arbetskraften ökar genom ett tillskott av utrikes födda. Utbildningsväsendet fortsätter därmed att ha en avgörande roll för den framtida kompetensförsörjningen. Yrkesutbildningar som anordnas inom vuxenutbildningen är ett viktigt verktyg för att rusta arbetssökande.

Kapitel 7 Kartläggning av yrkesgruppen undersköterska

7.3.1 Krav på utbildningsnivå

Arbetsförmedlingen tar fram yrkesbeskrivningar för ett stort antal yrken på arbetsmarknaden. I arbetet ingår att utreda vad olika yrken innebär. Informationen publiceras på vår hemsida och syftar till att underlätta vid studie- och yrkesval. Arbetsförmedlingen instämmer i att

² Yrkeskompassen. Uppdaterades senast 2019-07-02.

undersköterskans yrke är mångfacetterat och innehåller en rad olika arbetsuppgifter beroende på verksamhet och arbetsgivare.

Arbetsförmedlingen anser att de uppfattningar och synpunkter som framkommit om utbildningsnivån bland de yrkesverksamma undersköterskorna i kartläggningen är oroande. Att vuxenutbildningens längd, innehåll och kvalitet varierar med följd att alla som utbildas inte blir anställningsbara, ser vi som allvarligt.

7.3.3 Arbetets innehåll och karaktär

Arbetsförmedlingen ställer sig positiv till arbetsgivarnas planer på att se över och renodla undersköterskans uppgifter, samt att införa vårdbiträden och servicepersonal i verksamheterna. Enligt vad som framkommer i utredningen verkar dessa yrkesgrupper utföra i princip samma arbetsuppgifter i vissa verksamheter idag. Om det finns en tydlig uppgiftsfördelning är det också lättare för aktörer som ska vägleda och matcha till befintliga tjänster att förstå vilken typ av arbetsinnehåll som arbetssökanden och personer intresserade av att verka inom yrket förväntas utföra. Vi anser också att det behöver finnas en väg in för personer som har intresse för och/eller erfarenhet av vård och omsorg, men som står längre från arbetsmarknaden och inte har möjlighet att tillgodogöra sig en undersköterskeutbildning på kort sikt. Detta kan tillgodoses genom att fler vårdbiträden anställs som avlastar och renodlar undersköterskans arbete. Undersköterskan kan därmed fokusera på mer kvalificerade uppgifter.

7.3.4 Kompetensområden som behöver stärkas för att öka kvalitet och säkerhet i verksamheterna

Att ställa krav på språkkunskaper inom yrket där säkerheten tydligt behöver stå i första rummet är rimligt. Dock kan krav på kunskaper i svenska språket medföra att många arbetssökande som är utrikes födda får en längre väg till yrket. Det blir därför viktigt att skapa effektivare utbildningsmöjligheter i svenska, där Arbetsförmedlingen fått ett uppdrag i och med regeringsbeslutet om intensivår för nyanlända inom etableringsprogrammet.

Kapitel 8 Satsningar på kompetensförsörjning i vård och omsorg

8.3 Sammanfattade kommentarer

Arbetsförmedlingen instämmer i utredningens synpunkt att arbetsgivarna har ett ansvar att informera om och synliggöra vård- och omsorgsyirken. Vi menar att det blir svårt att mildra bristproblematiken inom undersköterskeyrket, bland många andra bristryrken, om inte satsningar görs på att öka attraktiviteten och höja statusen på olika sätt.

Arbetsförmedlingen instämmer också i att satsningar på en bredare rekryteringsbas skulle kunna mildra kompetensbristen ytterligare. Arbetsförmedlingen brukar i olika sammanhang uppmana både

arbetsgivare och arbets sökande att bryta normer och traditionella yrkesval då vi anser att det är viktigt för en väl fungerande och inkluderande arbetsmarknad. Eftersom undersköterskeyrket är kvinnodominerat, kan fler män samt utrikes födda vara viktiga målgrupper att satsa på.

Kapitel 9 En tydligare utbildning och yrkesbeskrivning

Vi ställer oss positiva till Skolverkets och Socialstyrelsens förslag som utredningen hänvisar till och beskriver i kapitlet. Genom införandet av en ny utbildning med undersköterskeexamen samt tydliga nationella kompetenskrav, kommer yrket sannolikt bli lättare att bedöma och förstå. Att en central del av problematiken som tas upp i utredningen handlar om skillnader i utbildningsnivå med efterföljande kompetensbrister och svårigheter att organisera verksamheterna, anser vi att det är av stor vikt att först och främst tydliggöra vilka yrkeskvalifikationer som gäller. Dessa bör sedan kopplas till regleringen av den skyddade yrkestiteln.

Kapitel 11 Validering av undersköterskans kunskap och kompetens

Arbetsförmedlingen anser att det är av stor vikt att de yrkesverksamma undersköterskorna får möjlighet att validera sin kompetens. Personer som arbetat länge inom yrket och förvärvat viktiga yrkeskunskaper, trots eventuell avsaknad av formell kompetens eller bristfällig utbildning, måste ges möjlighet att validera sin kompetens.

11.1.1 Statliga aktörer med uppdrag om validering

Arbetsförmedlingen har under våren 2019 upphandlat validering till undersköterska samt vårdbiträde. Upphandlingen har skett genom en valfrihetsmodell där deltagaren väljer valideringsutförare. De personer som kan komma i fråga för validering genom Arbetsförmedlingen behöver befinna sig i en situation där de är i eller riskerar arbetslöshet. I nuläget med begränsad tilldelning av medel är det främst arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden som kan komma i fråga för olika program³, där validering återfinns. Vid en reglering av yrket ökar troligtvis efterfrågan på validering genom Arbetsförmedlingen främst från deltidsarbetslösa. I nuläget har dessa personer svårt att få beslut om validering då de genom sin deltidsanställning får anses stå relativt nära arbetsmarknaden. Beroende på hur väl validering fungerar så kommer det påverka förväntningarna på aktivitet och/eller insats från Arbetsförmedlingen.

11.3 Sammanfattande kommentarer

Viktigt att beakta är att Vård- och omsorgscollege ansvarar för en modell som bygger på att delar av utförandet sker hos utbildningsanordnare. Notera exempelvis krav på yrkeslärare i modellen samt att modellen ska

³ Förordning (2000:634) om arbetsmarknadspolitiska program

kunna utmytna i betyg i anslutning till processen. Det innebär att utförandet de facto sker inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen i någon form (egen regi, entreprenad, upphandlad etc.). Idag är möjligheterna till validering varierande utifrån var i landet man bor. Det beror på hur stor kunskapen är om validering lokalt samt vilka förutsättningar som finns att ta emot personer på ett flexibelt sätt.

Kapitel 12 Överväganden och förslag

12.2 Skyddad yrkestitel införs för yrket undersköterska

Arbetsförmedlingen ställer sig bakom det förslag om skyddad yrkestitel som föreslås. Det är positivt att en lägsta utbildningsnivå kommer att fastställas vid regleringen. Det kommer därmed bli lättare för arbetsgivare att ställa krav på rätt kompetens vid rekrytering. Det kommer även bli lättare för arbetssökande och personer intresserade av att verka inom yrket att förstå vilka kvalifikationer som behövs för att få utöva yrket undersköterska med den skyddade titeln. Således kommer det även att underlätta för Arbetsförmedlingen och andra aktörer som vägleder och matchar arbetssökande till utbildning eller lediga tjänster.

Utredningen belyser andra regleringar som har övervägts. Att införa legitimation känns inte rimligt utifrån de högt ställda kriterier som ställs upp vid en sådan reglering, samt ambitionen att hålla nere antalet legitimerade yrken i Sverige. Vi anser att utredningen tydligt redogör för hur innehållet i yrket inte riktigt når upp till de krav som ställs för legitimation, även om undersköterskan har en mycket viktig roll och betydelse för både kvalitet och patientsäkerhet i vård och omsorg.

Arbetsförmedlingen instämmer även i att arbetsuppgifter för yrkesgruppen inte bör regleras då det är en restriktiv form av reglering, som dessutom skulle orsaka stora problem i verksamheterna.

12.3 Kompetens motsvarande undersköterskeexamen

Arbetsförmedlingen instämmer med Skolverkets bedömning att den största källan för kompetensförsörjning inom yrket framöver kommer från de som genomgått vuxenutbildning. Det är därför avgörande att även vuxna som vidareutbildat sig kan uppnå den skyddade yrkestiteln.

Arbetsförmedlingen vill understryka problematiken kring utredningens förslag om två olika kvalifikationsnivåer beroende på om individen har en yrkesexamen från komvux eller gymnasieskolan. Innehållet i utbildning på gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning får inte skilja sig åt i detta avseende då det riskerar att skapa olika status mellan utbildningsvägarna. Här är det också viktigt att beakta godkänt betyg i svenska 1 eller svenska som andraspråk 1 för att garantera kvaliteten, (dvs. svenska bör ej vara valbart om det ej uppnåtts tidigare). Även godkänt betyg i samhällskunskap bör beaktas.

Datum
2019-09-16Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

Konsekvensen vid lägre krav från komvux är att brister kring kommunikation och dokumentation kvarstår. De undersköterskor som fått sin skyddade yrkestitel genom komvux riskerar att anses som mindre attraktiva på arbetsmarknaden. Det vore en olycklig utveckling för personer som fått bilden om en gynnsam arbetsmarknad, men som ändå inte är konkurrenskraftiga om jobben.

12.4 Avgift för prövning av ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska

Arbetsförmedlingen anser att den lägre avgiftsklassen som högst bör användas. Det är viktigt att inte avgiften är för hög så den utgör en tröskel att söka prövningen. Om det kommer vara möjligt att ansökan och ansökningsavgift ingår i gymnasieutbildningar eller yrkespaketet kan det bidra till en snabbare process till arbete. Det finns annars viss risk för att arbetsinträde fördröjs om den nytexaminerade inte har arbete och försörjning och därmed möjlighet att ansöka om beviset.

12.8 Ansvar för validering av vård- och omsorgspersonalens kompetens

Arbetsförmedlingen har enligt utredningen inte fått något särskilt uppdrag mer än det uppdrag myndigheten redan har kring nyanländas etablering på arbetsmarknaden och målgruppens påverkan på verksamhetsområdet. Insatserna som föreslås och som kommenteras rör till största del individer som redan är anställda och är därmed inte heller Arbetsförmedlingens primära målgrupp.

Arbetsförmedlingen delar utredningens bedömning att huvudmännen inom vård och omsorg, dvs. regioner (tidigare landsting) och kommuner, redan har ett övergripande ansvar för att kartlägga och synliggöra medarbetarna kompetens. Dessutom delar Arbetsförmedlingen bilden att extra resurser kommer att behöva skjutas till ifall övergången till en skyddad yrkestitel inte ska innebära allt för stora hinder på arbetsmarknaden. Utifrån Arbetsförmedlingens perspektiv är det naturligtvis viktigt att reformen innebär så små inskränkningar på arbetsmarknaden som möjligt och vägarna till önskad kompetens blir bättre och tydligare. Vidare delar Arbetsförmedlingen uppfattningen att nationell likvärdighet är avgörande för att ge en valideringsmodell legitimitet. Men lika viktigt är att modellen har en verksamhetsnära förankring och att utveckling och förvaltning sker av en av branschen erkänd organisation.

Arbetsförmedlingens avstyrker utredningens förslag att en myndighet ges i uppdrag att under en avgränsad tidsperiod validera kompetens. En statlig myndighet är inte den bäst lämpade organisationen för uppdraget. Dels beskrivs uppdraget till stora delar som mycket operativt där yrkesverksamma ska få sin kompetens bedömd och yrkesbevis utfärdat. Dels att ägarskapet för valideringspraktikens nationella likvärdighet behöver ligga nära dem de berör. De uppgifter som är av mer

Datum
2019-09-16Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

myndighetsutövande natur såsom handläggning av ansökningar kan däremot hanteras av en myndighet.

Kunskapen och kompetensen som kommer behöva tas i anspråk finns på lokal nivå i form av yrkeslärare, studie- och yrkesvägledare och annan infrastruktur för utbildning inom ramen för gymnasieskolan och komvux. Det vore därför mer lämpligt att en organisation som ligger regioner och kommuner närmare fick uppdraget. I en situation där en statlig myndighet skulle ansvara för att praktiskt validera skulle resurserna behöva upphandlas. På så vis skulle insatsen riskera att avlöva kommunerna på redan knappa resurser av t ex yrkeslärare. Dessutom anger de intervjuade aktörerna att genomförandet bör ske på lokal nivå.

Arbetsförmedlingen stödjer dock utredningens uppfattning att ett genomförande av validering av redan yrkesverksamma bör kunna organiseras genom regionerna som har ett uttalat ansvar för kompetensförsörjning. Som utredningen pekar på finns flera exempel på hur man kan organisera valideringsinsatser i regionala strukturer.

Till skillnad från många andra branscher saknas för vård- och omsorgsområdet en regelrätt branschorganisation. Sveriges kommuner och landsting, SKL, är regionerna och kommunernas samlade röst i många frågor. För perspektiv på vård- och omsorgsfrågor brukar SKL hänvisa till Vård- och omsorgscollege. Utredningen beskriver förvisso att utsedd myndighet ska inhämta kunskap från Vård- och omsorgscollege, men Arbetsförmedlingen ställer sig frågan om det inte vore bättre ifall Vård- och omsorgscollege genom en tillfällig resursförstärkning skulle kunna ges uppdraget att ansvara för validering av vård- och omsorgspersonalens kompetens.

Detta baseras på att Vård- och omsorgscollege ändamål är att "främja nationella, regionala och lokala satsningar som leder till att behovet av personal- och kompetensförsörjningen inom vård och omsorg tillgodoses"⁴. I juni 2018 antog Vård- och omsorgscolleges styrelse nya riktlinjer för validering. Enligt dessa ska bedömningen ske mot gymnasiekursernas nationella mål, centralt innehåll, kunskapskrav och hela betygsskalan. Dessutom ingår 220 av landets 290 kommuner i Vård- och omsorgscollege och ska enligt stadgarna följa riktlinjer för validering. Medlemmarna i Vård- och omsorgscollege är också arbetsmarknadens parter⁵. Valideringsmodellen ska även efter övergångsperioden utvecklas och förvaltas. Genom att ge Vård- och omsorgscollege uppdraget skulle kontinuiteten upprätthållas

⁴ Ur stadgarna §3

⁵ § 5 Medlemskap i föreningen

Datum
2019-09-16Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

12.9 Långsiktig och hållbar kompetensnivå

Arbetsförmedlingen delar utredningens bedömning att ett nationellt organ bör tillhandahålla kompetenskriterier för yrket undersköterska. Eftersom Socialstyrelsen föreslås ansvara för yrkestiteln verkar det rimligt att det är de som tillhandahåller kompetenskriterier.

Arbetsförmedlingen vill vidare rekommendera att kompetenskriterierna som ska tas fram beskrivs i form av läranderesultat, för att utfärdare av kvalifikationer (som inte är författningsreglerade) ska kunna ansöka om placering enligt Sveriges referensram för kvalifikationer, SeQF. SeQF är indelad i olika nivåer som visar hur omfattande kunskaperna, färdigheterna och kompetensen är, vilket ger bättre möjligheter att jämföra svenska utbildningar med europeiska och på sikt även andra kvalifikationer såsom arbetslivserfarenhet. Vilket i sin tur kan bidra till en större rörlighet på arbetsmarknaden.

Arbetsförmedlingen instämmer också i att Socialstyrelsen och statens Skolverk behöver ha samråd. I nuläget upplever vi att arbetsgivare diskuterar kompetens dels utifrån utbildningsnivåer⁶, men också utifrån *SOFS 2011:12 Allmänna råd*⁷. Många arbetsgivare har därmed uttryckt att den rimliga nivån är att förhålla sig till de allmänna råden och inte kräva mer än den kompetens som rekommenderas. Om utredningens förslag går igenom är det viktigt att förtydliga och motivera eventuella skillnader och hur arbetsgivare ska förhålla sig till de allmänna råden. Arbetsförmedlingen understryker att det bästa vore om en samsyn finns mellan utbildningsnivåer för undersköterska och vårdbiträde och vad som föreskrivs för att arbeta med vissa arbetsuppgifter inom exempelvis äldreomsorgen. Parterna har kommit fram till ett utbildningsförslag för vårdbiträden på 800 poäng som komplement till undersköterska, men om vårdbiträden med den utbildningsnivån inte anses uppfylla grundläggande kunskaper enligt SOFS för att få arbeta inom yrkesområdet blir det ologiskt att ha en utbildning för vårdbiträden.

Flertalet av landets kommuner ingår i Vård- och omsorgscollege och trots att dessa tagit fram nationella riktlinjer för validering råder fortfarande osäkerhet vilken kompetens som gäller för yrket undersköterska. Eftersom Vård- och omsorgscollege valideringsmodell utgår ifrån gymnasieskolan nationella mål verkar det således finnas ett behov av kompetenskriterier som har sin utgångspunkt i yrket/tjänsten snarare än utbildningen till yrket. Att fastställa och tillhandahålla kompetenskriterier förefaller således kunna skapa bättre förutsättningar att ge nationell legitimitet till valideringsmodellen för yrket undersköterska.

Kapitel 13 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

⁶ Undersköterska, (USK) 2500/1500 poäng respektive vårdbiträde 800 poäng
⁷ Grundläggande kunskaper hos personal som arbetar i socialtjänstens omsorg om äldre

Datum
2019-09-16Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

Arbetsförmedlingen vill understryka att det behöver förtydligas hur ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska förhåller sig till äldre utbildningar som inte är angivna i poäng eller kurser enligt de senaste årens läroplaner. Särskilt viktigt är att beakta exempelvis tvååriga vård- och omsorgslinjer från 1980- och 90-talet. De som har genomgått de äldre utbildningarna har sannolikt arbetat inom yrket mer eller mindre sedan dess och har troligtvis en hög kompetens och yrkesstolthet. Det vore svårt att motivera varför dessa personer inte skulle kunna ansöka om yrkestiteln direkt, utan validering. Jämfört med tidigare införandet av lärarlegitimationer så godkändes även de äldre kortare lärarutbildningarna som grund för legitimation.

Kapitel 14 Konsekvenser av förslagen

14.5 Konsekvenser för kompetensförsörjningen

Arbetsförmedlingen instämmer i att en reglering av yrkes undersköterska sätter fokus på arbetsgivares behov att planera och fördela arbetsuppgifter mellan olika yrkesroller. Exempelvis mellan undersköterskor, vårdbiträden, som har nämnts av och till under utredningen, samt servicepersonal inom vården. Arbetsförmedlingen bedömer att det är viktigt att parterna arbetar vidare med hur de olika rollerna inom yrkesområdet ska se ut. Även om attraktionskraften för yrket undersköterska sannolikt ökar med en reglering medför det också en risk att ribban blir för hög för vissa aspiranter till branschen. Med det stora behov av arbetskraftsresurser som beskrivs kommer det troligtvis inte vara möjligt att tillsätta undersköterskor till alla tjänster. Arbetsförmedlingen understryker därför att det är viktigt att andra yrkesroller också definieras och får möjligheter till rimliga anställningsförhållanden. Även i relation till konsekvenser för integrationspolitiska mål.

I ett längre perspektiv vill Arbetsförmedlingen också belysa att det kan vara viktigt att se över vilka möjligheter det finns till vidareutveckling för undersköterskor. Om yrkets regleras och därmed kvalitetssäkras kan det enligt utredningen också delegeras mer av sjuksköterskans uppgifter. Därför bör man se över vilka vägar som kan underlätta vidareutbildning för undersköterskor mot yrket sjuksköterska, exempelvis en YH-utbildning. Idag finns inga fördelar för en utbildad och erfaren undersköterska att påbörja en sjuksköterskeutbildning jämfört med en elev som precis slutfört exempelvis en samhällsvetenskaplig linje på gymnasiet mer än förståelse för terminologi och verksamhet. När ett yrke ställer stora krav på en individs förmåga så kommer det vara viktigt att vid en reglering att hitta vägar för att bibehålla attraktionskraften i yrket, vilket går att göra genom konkreta utvecklingsmöjligheter. Det handlar om att ta tillvara på både individens och samhällets resurser och förkorta ledtider där det är möjligt för att underlätta kompetensförsörjningen.

Datum
2019-09-16

Diarienummer
Dnr Af-2019/00258668

14.6 Konsekvenser för företag inom vård och omsorg

Troligtvis är det inte möjligt att förhandla om avtalen då justering av kompetensnivå ofta räknas som en inte oväsentlig avtalsjustering. Det kommer innebära nya upphandlingar och nya kontrakt.

Arbetsförmedlingen vill belysa att det är viktigt att kommunerna gör realistiska kravställningar utifrån befintlig kompetens för att inte skapa orimligt stor efterfrågan på yrkesrollen och därmed en alltför hög löneinflation.

På Arbetsförmedlingens vägnar

Mikael Sjöberg
generaldirektör

Sandra Offesson
utredare

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektör Mikael Sjöberg. Ärendet har föredragits av utredare Sandra Offesson. I den slutliga handläggningen av ärendet har chefen för Arbetsmarknadsenheten Anders Ljungberg och sektionschef Jens Sandahl deltagit.